

Mr. sc. Omer ZULIĆ
 Arhiv Tuzlanskog kantona
 omer.arhiv@gmail.com

Pregledni naučni rad/Review scientific article
 UDK/UDC: 930.25(497.6)001.5(06:045 ISSN 0436-046X)

DOPRINOS GLASNIKA ARHIVÂ I ARHIVISTIČKOG UDRUŽENJA BOSNE I HERCEGOVINE RAZVOJU I UNAPREĐENJU ARHIVSKE SLUŽBE BOSNE I HERCEGOVINE

Apstrakt: *Arhivska služba Bosne i Hercegovine osnovana je tek 1947. godine. U tim teškim okolnostima, arhivska služba Bosne i Hercegovine susretala se sa mnogobrojnim problemima vezanim za malobrojan arhivski kadar, koji uz to nije bio adekvatno obrazovan, te izazove i iskušenja koje su nametale nove društvene okolnosti. U tim bremenitim vremenima, osnivanje Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine 1954. godine, a kasnije i pokretanje stručnog arhivističkog časopisa, pod nazivom Glasnik arhivâ i Društva arhivista Bosne i Hercegovine, 1961. godine, predstavlja, za to vrijeme revolucionaran iskorak, koji će značajno doprinijeti cjelokupnom razvoju i unapređenju arhivske službe Bosne i Hercegovine. Stoga ovaj rad ima za cilj da ukaže na doprinos Glasnika arhivâ i Društva arhivista Bosne i Hercegovine sveukupnom unapređenju arhivske službe Bosne i Hercegovine, sa posebnim akcentom na edukaciju i stručno usavršavanje arhivskih kadrova.*

Ključne riječi: *Glasnik arhivâ i Društva arhivista Bosne i Hercegovine, doprinos, razvoj, unapređenje, arhivski radnici, arhivska služba, edukacija, stručno usavršavanje.*

CONTRIBUTION OF THE HERALD OF ARCHIVES AND THE ARCHIVAL ASSOCIATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA TO THE DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF ARCHIVAL SERVICE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: *The Archive Service of Bosnia and Herzegovina was founded only in 1947. In these difficult circumstances, the archival service of Bosnia and Herzegovina faced numerous problems related to the small number of archival personnel, who were also not adequately educated, and the challenges and temptations imposed by the new social circumstances. In these difficult times, the*

founding of the Association of Archive Workers of Bosnia and Herzegovina in 1954, and later the launch of a professional archival magazine, entitled the Herald of archives and the Association of Archivists of Bosnia and Herzegovina, in 1961, represented, for that time, a revolutionary step forward, which would significantly contribute to the overall development and improvement of the archival service of Bosnia and Herzegovina. Therefore, this work aims to point out the contribution of the Herald of archives and the Association of Archivists of Bosnia and Herzegovina to the overall improvement of the archival service of Bosnia and Herzegovina, with a special emphasis on the education and professional development of archival personnel.

Key words: *The Herald of archives and Archival Association of Bosnia and Herzegovina, contribution, development, improvement, archive workers, archive service, education, professional development.*

Uvodne napomene

Društvo arhivskih radnika Bosne i Hercegovine osnovano je 1954. godine¹, u svrhu unapređenja arhivistike i razvitka arhivske službe Bosne i Hercegovine.² Osnovna tri polja djelovanja bila su: edukacija arhivskih radnika, donošenje kvalitetnih zakonskih okvira i adekvatna zaštita i čuvanje arhivske građe.³ Uspostavljanje arhivske službe Bosne i Hercegovine pratio je kontinuiran nedostatak i nedovoljan broj stručnih arhivskih radnika i nedovoljno stručno osposobljavanje arhivskih kadrova. S tim u vezi neminovno se nametala potreba edukacije i stručnog usavršavanja arhivskih kadrova. U tim okolnostima otežane su bile mogućnosti razmjene iskustava i znanja između bosanskohercegovačkih arhiva, a posebno arhiva Jugoslavije. Nadalje, nepostojanje sistemski uređenih programa obrazovanja i edukacije arhivskih kadrova, dodatno je usložilo poziciju arhivske službe Bosne i Hercegovine.

Kao najadekvatnije, najdjelotvornije rješenje nametnulo se pokretanje stručnog arhivističkog časopisa, u kojem bi se publikovali radovi, istraživanja,

---

¹ Društvo arhivskih radnika Bosne i Hercegovine 1959. godine mijenja naziv u Društvo arhivista Bosne i Hercegovine. Amela Bedaković, Sejdalija Gušić, *Bibliografija časopisa „Glasnik arhiva i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine“ (1961-2020)*, Sarajevo 2022, 11. (dalje: A. Bedaković, S. Gušić, *Bibliografija*). Arhivističko udruženje Bosne i Hercegovine osnovano je 1. decembra 2004. godine na osnivačkoj Skupštini u Travniku. Udruženje je upisano pod registarskim brojem RU-318/05. knjiga registra I, dana 12.8.2005. godine, kod Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine. <https://arhubih.ba/>, pristup: 12.10.2022. godine. Na taj način Društvo je nastavilo kontinuitet djelovanja ranijeg Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine.

² Spomenka Pelić, Emina Salkić, Milena Gašić, Doprinos Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine razvoju arhivske djelatnosti u Bosni i Hercegovini, *Glasnik arhiva i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj: XLVI/2017, Sarajevo 2017, 109, 110. (dalje: S. Pelić, *Doprinos ABiH*).

³ *Isto*, 112.

dostignuća u arhivskoj djelatnosti, otvarana mnogobrojna aktuelna pitanja, tražena rješenja, te razmjenjivana iskustva sa arhivskim radnicima na nivou Jugoslavije.

Značajan iskorak na tom planu Društvo pravi pokretanjem stručnog časopisa pod nazivom *Glasnik arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, 1961. godine.⁴ Pokretanje časopisa za to vrijeme predstavljalo je vizionarski, revolucionarni poduhvat Društva arhivista Bosne i Hercegovine⁵ i arhivskih radnika okupljenih oko istog. Redakcija prvog broja *Glasnika* je između ostalog konstatovala slijedeće: „bez tradicije, siromašna u kadrovima, nedovoljno opremljena, naša arhivska služba je ipak uspjela da savlada cijeli niz veoma specifičnih problema i da obavi priličan broj važnih poslova“.⁶

Stoga se autor u radu i istraživanju bavio pitanjem doprinosa *Glasnika arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*⁷ unapređenju arhivske službe Bosne i Hercegovine, edukacije i stručnog osposobljavanja arhivskog kadra, ali i doprinosu razvoja arhivistike. U svrhu realizacije postavljenih ciljeva rada, vršena je analiza radova publikovanih u rubrici „Arhivistika i arhivska služba“ u *Glasniku*, kako bi se na taj način argumentovano moglo doći do zaključka, da li je i u kolikoj mjeri *Glasnik* doprinio razvoju i unapređenju arhivske službe Bosne i Hercegovine, edukaciji arhivskih kadrova, te razvoju arhivistike.⁸

Doprinos *Glasnika* razvoju i unapređenju arhivske službe Bosne i Hercegovine

Analizirajući publikovane radove u rubrici „Arhivistika i arhivska služba“, za pedeset brojeva, može se konstatovati da je publikovano ukupno 514 stručnih i naučnih radova, od kojih su 463 autorska, a 51 koautorski. Analizom autora radova možemo zaključiti da su 194 autora, i 51 koautor, svojim znanjem,

⁴ Prvi broj *Glasnika* štampan je u Sarajevu 1961. godine, a nosio je naziv *Glasnik arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*. Redakcioni odbor sačinjavali su Risto Besarović, Hamid Dizdar, Kasim Isović, dr. Hamdija Kapidžić i Slavko Mićanović. Promjenom naziva Društva 1964. godine, i *Glasnik* mijenja naziv u *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*. Pod navedenim nazivom štampan je dvobroj, knjiga IV i V, za godinu 1964/65. Od 2004. godine, prestankom sa radom Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine i osnivanjem Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine, nastavljeno je publikovanje časopisa pod nazivom *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*.

⁵ U nastavku rada će se koristiti termin Društvo, zbog jednostavnosti i praktičnosti.

⁶ Riječ Redakcije, *Glasnik arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, godina I, knjiga I, Sarajevo 1961, 7.

⁷ Zbog praktičnosti, u radu će se koristiti skraćeni naziv *Glasnik*.

⁸ Budući da je *Glasnik* dominantno arhivistički časopis, to su logično u istom težišnu i publikovane teme koje se odnose na arhivistiku i arhivsku službu. Osim pomenute rubrike, u časopisu su bile zastupljene i slijedeće rubrike: Članci i rasprave (Iz drugih časopisa), Građa (Iz građe), Prikazi i ocjene (Prikazi), Društvene vijesti (Vijesti, Iz društva), Bibliografija, Razmjena publikacija, In memoriam, Inventari. A. Bedaković, S. Gušić, *Bibliografija*, 13.

stručnošću i kompetencijama, kroz publikovane radove, dali ogroman doprinos unapređenju rada arhivske službe Bosne i Hercegovine.

Analizom autora po državama može se konstatovati slijedeće: najviše autora radova (128 autora) je iz Bosne i Hercegovine. Što se tiče koautorskih radova, takođe najveći broj koautora je iz Bosne i Hercegovine, njih ukupno 35. Bosanskohercegovački arhivisti su publikovali ukupno 448 radova u *Glasniku*, što je dobro i pozitivno. Naime, arhivska služba Bosne i Hercegovine iako kasno uspostavljena, te sa reduciranim i nedovoljno stručno osposobljenim arhivskim kadrovima, uspjela se nametnuti svojim znanjem, stručnošću i kompetencijama. Tako su arhivisti Bosne i Hercegovine kroz svoje radove aktivno i odgovorno preuzeli inicijativu s ciljem otvaranja određenih stručnih pitanja, propitivanja o aktuelnim temama, nalaženja rješenja, odnosno nalaženja adekvatnih odgovora i rješenja na sve izazove sa kojima se susretala arhivska služba Bosne i Hercegovine.

Naime, bosanskohercegovački arhivisti nisu bili pasivni posmatrači, već odgovorni arhivski radnici koji su profesionalno i aktivno markirali i percipirali izazove i iskušenja sa kojima se suočavala arhivska služba Bosne i Hercegovine. Na tim osnovama su aktuelizirali mnogobrojna otvorena i goruća pitanja, kroz radove otvarali diskusije, te nudili i nalazili rješenja za ista. Na taj način nastojali su i sami dati doprinos unapređenju arhivske službe Bosne i Hercegovine. Po našem mišljenju, u tome su uspjeli, a tome svjedoče 448 stručna i naučna rada bosanskohercegovačkih arhivista, koji su publikovani u *Glasniku*, vezana za mnogobrojne i raznovrsne, aktuelne teme.

Budući da ozbiljan i profesionalan pristup unapređenju arhivske službe podrazumijeva obavezno konsultovanje i uključivanje stručnjaka iz drugih arhiva i država, pozitivno je da je arhivska služba Bosne i Hercegovine, kroz *Glasnik* uključila i mnogobrojne arhiviste iz zemalja regije (bivše SFRJ), odnosno Europske unije. To je naročito bitno, jer su neke od njih, nakon disolucije SFR Jugoslavije, postale članice Europske unije, te su njihova znanja, iskustva i kompetencije u tom smislu bila od ogromnog značaja za razvoj i unapređenje arhivistike i arhivske službe Bosne i Hercegovine, ali i stručno osposobljavanje arhivskih kadrova. Tako su svoj doprinos kroz objavljene radove dali mnogobrojni arhivisti iz Hrvatske (21), Slovenije (17), Srbije (24), Crne Gore (tri), Mađarske (jedan). Što se tiče koautorskih radova, kojih je publikovano 51, koautori izvan Bosne i Hercegovine su zastupljeni iz slijedećih država: Hrvatska (šest), Srbija (sedam), Slovenija (jedan), Crna Gora (jedan) i Sjedinjene Američke Države (jedan).⁹

U kojoj mjeri su radovi publikovani u *Glasniku* doprinijeli unapređenju arhivske službe Bosne i Hercegovine najbolje argumentuje činjenica raznovrsnosti tema koje su postavljene i razmatrane kroz publikovane radove.

⁹ Jedan koautorski rad, pod nazivom Arhivski aktivizam: Nove forme i lokalne primjene, rađen je u koautorstvu Vladana Vukliša (Arhiv Republike Srpske) i prof. dr. Anne J. Gilliland (Postdiplomski škola za obrazovne i informacione studije (GSEIS), UCLA, SAD u *Glasnik arhivâ i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLVI/2017, Sarajevo 2017, 186-199.

Neophodno je istaći da su sve društvene, političke, administrativne, te promjene i reforme u upravi, obrazovanju, privredi, administraciji, zdravstvu, zatim promjene vlasništva, društveni procesi ratna dešavanja i sl, direktno uticala na pitanje zaštite arhivske građe u nastajanju. Također, evidentna nastojanja uspostavljanja adekvatnog sistema zaštite arhivske građe od strane arhivske službe Bosne i Hercegovine. Na taj način se u svim navedenim procesima tražilo i očekivalo hitno, adekvatno, stručno, profesionalno i odgovorno djelovanje arhivske službe Bosne i Hercegovine, kako bi zaštita arhivske građe u arhivima i van arhiva, njena dostupnost i korištenje bilo što kvalitetnije i sigurnije.

Stoga se kroz publikovane teme mogu pratiti i određena kretanja u bosanskohercegovačkom društvu, te mnogobrojne promjene i transformacije, odnosno tranzicija bosanskohercegovačkog društva u svim njenim segmentima. Kroz publikovanih 514 radova otvorene su i elaborirane sve teme klasične, ali i postmoderne arhivistike.

Naravno, u prvim brojevima i prvim decenijama publikovanja *Glasnika*, više su razmatrane teme vezane za uspostavljanje sistema zaštite arhivske građe na konvencionalnim nosačima informacija. Sa protokom vremena, u eri primjene informacijskih tehnologija, radovi u *Glasniku*, sve više aktueliziraju teme vezane za informacijske sisteme, i uspostavljanje sistema zaštite arhivske građe nastale na novim nosiocima informacija.

Sve društvene promjene bosanskohercegovačkog društva su se reflektovale, bilo direktno ili indirektno, na zaštitu arhivske građe u arhivima i van arhiva, ali i na druge segmente uspostavljanja adekvatnog sistema upravljanja, zaštite i korištenja zapisa, bilo na konvencionalnim ili pak nekonvencionalnim nosačima. Aktuelizirana su pitanja vezana za zaštitu arhivske građe u posebnim vremenskim periodima kao što su agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, tranzicija društva i privrede, status i zaštita arhivske građe vjerskih zajednica, pitanje arhivske građe o Bosni i Hercegovini van granica Bosne i Hercegovine, implementacija međunarodnih standarda, primjena informacionih sistema, itd.

Da bi se publikovani radovi mogli analizirati, autor rada se odlučio izvršiti grupisanje radova po tematskim cjelinama, budući da je u radu ovog obima nemoguće analizirati sve publikovane radove.

Analizom tematskih grupa može se konstatovati raznovrsnost pitanja, koje su zaokupljale pažnju bosanskohercegovačkih i stranih arhivista. Kroz teme kojima su se bavili arhivisti, možemo pratiti i društvene procese u bosanskohercegovačkom društvu, ali i u društvima van granica Bosne i Hercegovine, te uporediti kako su arhivisti iz različitih država rješavali iste ili slične izazove sa kojima su se susretali.

Tematske cjeline u okviru kojih su publikovani radovi¹⁰ mogu se podijeliti u dvije veće tematske grupe. U prvu tematsku grupu svrstani su radovi

---

¹⁰ Navedene tematske cjeline su lični odabir autora, naravno da bi se grupisanje radova moglo izvršiti i na drugi način.

koji se dominantno bave raznovrsnim aktuelnim temama vezanim za arhivsku građu u arhivima. To su: arhivsko zakonodavstvo¹¹, međunarodni pravni akti, standardi i normativi, statusna i druga pitanja rada i djelovanja arhiva, djelovanje i ustroj arhivske službe Bosne i Hercegovine, prezentiranje arhivskih fondova i zbirki i arhivske građe, obrada i sređivanje arhivskih fondova i zbirki, dostupnost, istraživanje i korištenje arhivske građe u arhivima, naučno-obavještajna sredstva, tehničko-tehnološka zaštita arhivske građe, informacijski sistemi i arhivi, kulturno-obrazovna djelatnost arhiva, arhivska građa o Bosni i Hercegovini izvan Bosne i Hercegovine, arhivska građa u periodu agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu (1992-1995), sukcesija arhivske građe bivše SFRJ, kadrovi, stručna zvanja i edukacija arhivskih kadrova, arhivska etika i politizacija arhivske službe, arhivske zgrade, prostorni kapaciteti, djelovanje i rad arhivskih biblioteka, finansiranje rada arhiva.

Drugu tematsku grupu čine radovi koji se dominantno odnose na raznovrsna pitanja vezana za zaštitu arhivske građe van arhiva. To su: zaštita registraturne građe u nastajanju, valorizacija i kategorizacija, normativno uređenje u registraturama, zaštita arhivske građe u periodu tranzicije vlasništva (stečaj, likvidacija, itd), preuzimanje arhivske građe, zaštita i preuzimanje građe u privatnom vlasništvu, arhivska građa vjerskih zajednica.

Broj publikovanih radova na određene oblasti djelovanja arhivske službe najbolje argumentuju aktuelnost otvorenih pitanja sa kojima se susretala arhivska služba Bosne i Hercegovine. Širok dijapazon tema i tematskih cjelina govori o sistematičnom i profesionalnom pristupu, u nastojanjima arhivista za postizanje adekvatnih rješenja na aktuelna pitanja, koja su u datom vremenu bila aktuelna.

U narednoj tabeli dat je pregled broja publikovanih radova po temama, odnosno tematskim cjelinama.

Redni broj	Naziv tematske cjeline ¹²	Broj publikovanih radova
1.	Arhivsko zakonodavstvo ¹³	37
2.	Međunarodni pravni akti, standardi i normativi ¹⁴	9

¹¹ Jedino su u okviru ove tematske cjeline svrstani i radovi koji se bave zakonodavstvom koje se odnosi i na zaštitu registraturne građe u nastajanju.

¹² Tematske cjeline je oblikovao autor rada zbog lakše analize, iako se bi se iste mogle i na druge načine oblikovati, pa čak određene tematske cjeline i spojiti.

¹³ U navedenoj tematskoj cjelini su uvršteni radovi koji se težišno bave pitanjem arhivskog zakonodavstva. Tu su uračunati radovi koji se bave podzakonskim propisima iz oblasti kancelarijskog poslovanja.

¹⁴ U navedenoj tematskoj cjelini svrstani u radovi koji tretiraju međunarodne pravne akte, (kao npr. rad autorice Mevlide Serdarević, Haška konvencija i njena primjena na području Bosne i Hercegovine 1992/93, u *Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, br. 32, Sarajevo 1989, 65-69), pa do određenog broja radova koji tretiraju pitanje standarda i normativa u arhivskoj djelatnosti.

3.	Statusna i druga pitanja rada i djelovanja arhiva ¹⁵	40
4.	Djelovanje i ustroj arhivske službe Bosne i Hercegovine ¹⁶	30
5.	Prezentiranje arhivskih fondova i zbirki i arhivske građe ¹⁷	45
6.	Obrada i sređivanje arhivske građe ¹⁸	42
7.	Dostupnost, istraživanje i korištenje arhivske građe u arhivima ¹⁹	47
8.	Naučno-obavještajna sredstva ²⁰	26
9.	Tehničko-tehnološka zaštita arhivske građe (digitalizacija, mikrofilmovanje, itd) ²¹	17
10.	Informacioni sistemi i arhivi ²²	15
11.	Kulturno-obrazovna djelatnost arhiva ²³	26
12.	Arhivska građa o Bosni i Hercegovini izvan Bosne i Hercegovine ²⁴	12
13.	Arhivska građa u periodu 1992-1995. ²⁵	16
14.	Sukcesija arhivske građe bivše SFRJ ²⁶	4
15.	Kadrovi, stručna zvanja i edukacija ²⁷	15
16.	Arhivska etika ²⁸	11
17.	Arhivske zgrade, prostorni kapaciteti ²⁹	8
18.	Djelovanje i rad arhivskih biblioteka ³⁰	11

¹⁵ Radovi koji se odnose na djelovanje arhiva, te statusna pitanja vezana za arhive, svrstana su u navedenu tematsku cjelinu.

¹⁶ Svrstani su radovi koji se odnose na ustroj i djelovanje arhivske službe Bosne i Hercegovine.

¹⁷ Navedena tematska grupa nosi naziv „Prezentiranje arhivskih fondova i arhivske građe“, a odnosi se na radove koji imaju za cilj da predstave arhivske fondove i zbirke pohranjene u arhivima. Iako se u navedenim radovima u određenoj mjeri govori i o nekim pitanjima obrade i sređivanja, pa i korištenja, radovi težišno ne pripadaju navedenim tematskim cjelinama.

¹⁸ Radovi svrstani u navedenu grupu u cjelosti se bave isključivo pitanjima stručne arhivističke obrade i sređivanja arhivskih fondova i zbirki.

¹⁹ „Dostupnost i korištenje arhivske građe u arhivima“ jeste vrlo bitna tematska grupa, u koju su svrstani radovi koji isključivo govore o dostupnosti, istraživanju i drugim aspektima korištenja arhivske građe.

²⁰ U navedenoj tematskoj cjelini svrstani su radovi koji se odnose na naučno-obavještajna sredstva u arhivima, odnosno u najvećoj mjeri inventare, vodiče i sl.

²¹ Tematska cjelina „Tehničko-tehnološka zaštita arhivske građe“ obuhvata radove koji se bave raznim aspektima tehničko-tehnološke zaštite arhivske građe.

²² Svrstani su radovi arhivista koji se bave pitanjima informacionih sistema u arhivima.

²³ U tematsku cjelinu „Kulturno-obrazovna djelatnost arhiva“ svrstani su radovi koji tretiraju pitanja prezentacije i popularizacije arhivske građe putem arhivskih izložbi, arhivističkih i naučnih publikacija, te saradnju sa obrazovnim ustanovama, medijima.

²⁴ U navedenoj tematskoj cjelini svrstani su radovi koji se odnose na arhivsku građu o Bosni i Hercegovini koja se čuva u arhivima izvan Bosne i Hercegovine.

²⁵ U navedenu grupu svrstani su radovi različitih tema, ali kojima je zajednički predmet interesovanja, obrađivani period, odnosno period 1992-1995. godina.

²⁶ Sukcesija arhivske građe bivše SFRJ je iznimno bitno pitanje, zbog čega su navedeni radovi (iako ih nema puno) izdvojeni u pomenutu rubriku.

²⁷ Radovi koji tretiraju pitanje arhivskih kadrova, njihove edukacije, arhivističkih zvanja svrstani su takođe u posebnu kategoriju.

²⁸ U određenom broju radova tretirana je arhivska etika.

²⁹ Arhivske zgrade i objekti, te uopće prostorni kapaciteti arhiva, predstavljaju bitnu pretpostavku uspješnosti rada arhivskih ustanova.

³⁰ Arhivske biblioteke predstavljaju značajne segmente rada arhiva u domenu saradnje sa građanima, istraživačima, obrazovnim ustanovama itd.

19.	Finansiranje arhiva ³¹	4
20.	Zaštita arhivske građe u nastajanju ³²	41
21.	Valorizacija, kategorizacija ³³	12
22.	Normativno uređenje u registraturama ³⁴	10
23.	Zaštita arhivske građe u periodu tranzicije vlasništva (stečaj, likvidacija, itd) ³⁵	17
24.	Preuzimanje arhivske građe ³⁶	11
25.	Zaštita i preuzimanje građe u privatnom vlasništvu ³⁷	4
26.	Arhivska građa vjerskih zajednica ³⁸	5
UKUPNO RADOVA		514

Tabela 1. Broj publikovanih radova po tematskim cjelinama.

U prvoj tematskoj cjelini koja se odnosi na radove iz oblasti arhivskog zakonodavstva, može se konstatovati da je publikovan znatan broj radova, ukupno 37. U ovu tematsku cjelinu uvršteni su radovi koji tretiraju pitanja arhivskog zakonodavstva Bosne i Hercegovine, ali i arhivskog zakonodavstva zemalja okruženja. Osim toga, određeni broj autora bavio se i pitanjima podzakonskih akata koji se odnose na oblast arhivskog i kancelarijskog poslovanja, a koji su uvršteni u ovu tematsku cjelinu, budući da su usko vezani sa propisima iz oblasti arhivskog poslovanja.

Podsjećamo da je jedan od proklamovanih ciljeva *Društva* uređenje zakonske regulative. Mnogi brojevi *Glasnika* donose radove koji se referiraju na ovu temu³⁹, a čak su i neki brojevi *Glasnika* tematski vezani za arhivsko zakonodavstvo, što samo po sebi govori o važnosti ovog pitanja za arhivsku službu Bosne i Hercegovine i potrebi kontinuiranog/stalnog usklađivanja,

³¹ U posebnu grupu svrstani su radovi koji se bave pitanjima finansiranja arhiva.

³² Tematska cjelina „Zaštita arhivske građe u nastajanju“, obuhvata veći broj radova. Autor rada se odlučio za navedenu tematsku cjelinu za one radove koji se u širem kontekstu bave raznovrsnim pitanjima zaštite arhivske građe u nastajanju, dok su konkretnije teme vezane samo za određeno pitanje zaštite građe u nastajanju svrstane u posebne kategorije (npr. preuzimanje arhivske građe, normativno uređenje registratura, itd).

³³ Navedena tematska cjelina takođe se većim dijelom odnosi na zaštitu arhivske građe u nastajanju, ali smo smatrali bitnim iste izdvojiti u posebnu grupu, zbog lakšeg praćenja i analize.

³⁴ Normativno uređenje u registraturama predstavlja značajno pitanje, zbog čega je isto svrstano u posebnu tematsku grupu.

³⁵ Tranzicija društva, a naročito u segmentu privrede, je uveliko uticalo na organizaciju i djelovanje arhivske službe Bosne i Hercegovine, ali i okolnih zemalja u cilju pravovremenog uspostavljanja sistema stručnog nadzora, zaštite i preuzimanja predmetne arhivske građe.

³⁶ U tematsku cjelinu „Preuzimanje arhivske građe“ svrstani su radovi koji se težišno bave pitanjem primopredaje arhivske građe između arhiva i stvaralaca, odnosno imalaca arhivske građe.

³⁷ Privatna arhivska građa takođe je u određenoj mjeri zaokupljala pažnju arhivista.

³⁸ U manjem broju radova tretirano je pitanje arhivske građe vjerskih zajednica. Iako su se navedeni radovi mogli po tematici svrstati i u već postojeće tematske grupe, autor rada se ipak odlučio iste izdvojiti u posebnu grupu.

³⁹ Već u drugom broju *Glasnika*, Risto Besarević se bavio temom: Neke karakteristike Zakona o arhivima, u *Glasnik arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, broj: II/1962, Sarajevo 1962, 7-11.

preciznijeg definisanja i vođenje zakonske osnove novih aspekata struke. Tako se *Glasnici* publikovani 2011.⁴⁰ i 2018.⁴¹ tematski vežu za arhivsko zakonodavstvo.

Redakcija *Glasnika* publikovanog 2011. godine, između ostalog konstatuje slijedeće: „kroz obradu navedenih pitanja pokušalo se široko, ali temeljito promišljati o brojnim bitnim pitanjima iz domena arhivskog zakonodavstva, s ciljem da se ukaže na sve njegove prednosti i nedostatke, te na potrebu izmjene istog i usklađivanja sa međunarodnim standardima i normama“.⁴² Koliko je arhivsko zakonodavstvo stalno aktuelno i bitno, potvrđuje činjenica da je 2018. godine, jedna od tema bila arhivsko zakonodavstvo. Svoje radove, iskustva i prijedloge, iznijeli su arhivisti iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Slovenije i Hrvatske.⁴³

Naročito je značajno uključivanje arhivista iz zemalja regiona, pogotovo zemalja članica Europske unije, jer su njihova iskustva, saznanja i kompetencije na tom planu uvijek bila korisna za bosanskohercegovačke arhiviste i arhivsku službu Bosne i Hercegovine. Od publikovanih 37 radova na temu arhivskog zakonodavstva, čak 32 su od strane bosanskohercegovačkih arhivista, što je dobro, jer su isti prepoznali značaj tog pitanja i potrebu njegovog aktueliziranja. Naravno, znanja i iskustva arhivista zemalja regiona su naročito bitna za adekvatno i sveobuhvatno sagledavanje tog pitanja, te su se u tom smislu uključile aktivno i kolege arhivisti iz Srbije sa tri rada, Hrvatske sa jedanim i Slovenije sa jedanim radom.

Iz navedenog je evidentno u kolikoj mjeri je *Glasnik* kroz publikovane radove dao doprinos unapređenju i razvoju arhivske službe Bosne i Hercegovine.

U *Glasniku* je publikovano devet radova koji se odnose na međunarodne pravne akte, standarde i normative, te njihovu primjenu. Vrlo je bitno da su bosanskohercegovački arhivisti otvorili ova značajna savremena pitanja. Iz navedenog je evidentno interesovanje bosanskohercegovačkih arhivista za iste, kao i njihovu primjenu u Bosni i Hercegovini. Takođe je značajno da su se arhivisti izvan Bosne i Hercegovine uključili i dali doprinos sveobuhvatnijem i jasnijem sagledavanju i razradi navedenih pitanja, tim više jer su neki od njih bili

⁴⁰ *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLI/2011, Sarajevo 2011. U Glasniku su publikovani radovi sa Savjetovanja arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, održanog 15. i 16. decembra na Vlašiću. Radovi sa Savjetovanja čine okosnicu časopisa, a posvećeni su arhivskom zakonodavstvu. Kako je Redakcija časopisa navela u „Umjesto predgovora“, „isticanje ove problematike je izraz potrebe da se ukaže na temeljnu važnost legislative za obavljanje ove djelatnosti, a u smislu poštivanja međunarodnih standarda i normi, te prilagođavanja istih potrebama arhivske struke u Bosni i Hercegovini“.

⁴¹ *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLVIII/2018, Sarajevo 2018.

⁴² *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, XLI/2011, Sarajevo 2011, 8.

⁴³ *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, XLVIII/2018, Sarajevo 2018, 1.

članovi međunarodnih organizacija za zaštitu kulturnog naslijeđa.⁴⁴ Za unapređenje arhivske službe Bosne i Hercegovine od velikog značaja su bili i radovi koji se odnose na standarde i normative u Bosni i Hercegovini⁴⁵, kao i pitanja implementacije međunarodnih arhivskih standarda.⁴⁶

Čak 40 radova publikovano je u tematskoj grupi vezanoj za djelovanje i rad arhiva, odnosno statusna pitanja vezana za arhive. Navedeni radovi su značajni, jer se na osnovu istih prati osnivanje,⁴⁷ razvoj i stasavanje bosanskohercegovačkih arhiva, rezultati njihovog rada, planovi, inicijative, ali i statusna pitanja⁴⁸, koja su takođe u značajnoj mjeri uticala na ukupne rezultate rada arhiva, posebno u periodu od početka društveno-političkih i privrednih promjena devedesetih godina XX stoljeća, pa do današnjih dana.

Značajnu pažnju autorá radova u *Glasniku* zaokupljala su i pitanja vezana za djelovanje i ustroj arhivske službe Bosne i Hercegovine. Čak 30 radova publikovano je na navedenu temu. Isti tretiraju raznovrsna pitanja vezana za rad i djelovanje arhivske službe Bosne i Hercegovine, smjernice, inicijative, probleme sa kojima se ista suočavala. Iako se radovi uglavnom odnose na arhivsku službu Bosne i Hercegovine, publikovan je manji broj radova koji tretiraju arhivske službe drugih zemalja.⁴⁹

Prezentiranje arhivskih fondova i zbirki i arhivske građe u *Glasniku* takođe je značajno zastupljeno u radovima bosanskohercegovačkih i inostranih

⁴⁴ Natalija Glažar (Članica Slovenske nacionalne komisije za UNESCO) autorica je članka pod nazivom: UNESCOV dokument o zaštiti digitalnog naslijeđa, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLII/2012, Sarajevo 2012, 81-96.

⁴⁵ Tako je Vladimir Jerić publikovao značajan rad za bosanskohercegovačke arhiviste, pod nazivom: Standardi i normativi za arhivsku djelatnost Bosne i Hercegovine, u *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XXXI/1991, Sarajevo 1991, 81-103.

⁴⁶ Branković Danijela (Arhiv Vojvodine) autorica je članka pod nazivom: Implementacija međunarodnih arhivskih standarda u informacioni sistem arhiva u Vojvodini (ISAV), u *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLV/2015, Sarajevo 2015, 172-181.

⁴⁷ Između ostalih, Ferdo Hauptman u svome radu donosi informacije o nastojanjima osnivanja Zemaljskog arhiva za Bosnu i Hercegovinu. Vidi više u: Ferdo Hauptman, Pokušaj osnivanja Zemaljskog arhiva za Bosnu i Hercegovinu pred Prvi svjetski rat, *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj VIII-IX/1968-1969, Sarajevo 1968/1969, 9-14. Kasim Isović u radu Državni arhiv NR Bosne i Hercegovine (osnivanje i stanje), donosi informacije o bitnim pitanjima vezanim za osnivanje i rad Arhiva Bosne i Hercegovine, u *Glasnik arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, broj I/1961, Sarajevo 1961, 169-185.

⁴⁸ Statusna pitanja takođe su zaokupljala pažnju arhivista. Pri tome su iznošeni različiti stavovi i argumentacije. Tako je 1991. godine, na početku tranzicije društva, a koja je svakako ostavila trag i na pitanje statusa arhiva, zanimljiv članak objavio Bogdan Lekić, pod nazivom Prednosti arhiva opšteg tipa koji imaju status organa uprave u novim društvenim uslovima, *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XXXI/1991, Sarajevo 1991, 15-19. Pri tome o ističe „da arhivima najviše odgovara status organa uprave“ pri tome navodeći razloge. Sa ove vremenske distance i svih kasnijih iskustava, tokom tranzicijskog perioda u Bosni i Hercegovini, evidentno je, bar po mišljenju autora ovog rada, da je Bogdan Lekić bio i više nego u pravu.

⁴⁹ Tako npr. Kolaković Vasvija bavila se pitanjem Arhivske službe Francuske, u *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XIV-XV/1974-1975, Sarajevo 1975, 43-49. Edita Radosavljević je publikovala rad o arhivskoj službi Holandije, u *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XX-XXI/1980-1981, Sarajevo 1981, 97-101.

arhivista. Radi se o vrlo zanimljivim i značajnim radovima kojima se htjela upoznati stručna, naučna, ali i šira javnost sa određenim fondovima i zbirkama, bitnim za istraživanje određenih historijskih procesa, pojava, događaja iz bliže ili dalje prošlosti.⁵⁰ Budući da se kroz navedene radove autori dotiču i pitanja korištenja, pa i obrade i sređivanja, navedeni radovi se dijelom mogu svrstati i u tematske cjeline vezane za korištenje i istraživanje, odnosno obradu i sređivanje.

Stalno aktuelna su i pitanja obrade i sređivanja arhivske građe. Od osnivanja arhiva, pa do današnjih dana, ova pitanja zaokupljaju pažnju arhivista, budući da se stalno javljaju određene specifičnosti bitne za stručno i profesionalno sagledavanje ovog važnog stručnog posla arhivskih radnika. Čak 42 rada su publikovana na datu tematsku cjelinu. Radi se o radovima kojima se otvaraju i aktueliziraju određena pitanja vezana za obradu i sređivanje, ali i nude odgovori i rješenja. Isto govori u kolikoj mjeri su arhivisti ozbiljno shvatili bitnost obrade i sređivanja arhivske građe.

Misija i ciljevi arhiva i arhivskih službi ogledaju se u mogućnosti stavljanja obrađenih i sređenih arhivskih fondova na korištenje zainteresiranim istraživačima, odnosno građanima, za razne dokazno-pravne svrhe i procedure. Autori u radovima iznose iskustva i predlažu mjere i modalitete za unapređenje u segmentu dostupnosti arhivske građe, posebno u eri informacijskih dostignuća. Kroz radove se insistira na što većoj otvorenosti arhiva prema javnosti, jer je dostupnost građe u arhivima, iznad svega, pitanje ljudskih prava i sloboda.⁵¹

Kako bi se olakšalo istraživanje i korištenje arhivske građe u arhivima, veliki značaj imaju naučno-obavještajna sredstva. U *Glasniku* je publikovano ukupno 26 radova, kojima su tretirana naučno-obavještajna sredstva. Najvećim dijelom radi se o inventarima, te vodičima, ali i radovima kojima se govori o metodološkim pristupima izradi naučno-obavještajnih sredstava.⁵² Uzimajući u obzir i radove svrstane u rubriku „Prezentacija arhivskih fondova i zbirki i arhivske građe“, možemo konstatovati da su na taj način radovi, a samim time i *Glasnik*, značajno doprinijeli i informirali istraživače i građane o pohranjenim arhivskim fondovima i zbirkama u arhivima, te načinima pristupa i korištenja istih.

Od osnivanja arhiva, arhivisti su veliku pažnju posvetili zaštiti arhivske građe, pohranjene u arhivima. Budući da je arhivska služba Bosne i Hercegovine kasno osnovana, to je većina do tada nepreuzete arhivske građe bila „uskladištena“ u neuslovnim prostorima. Osim toga, ni bosanskohercegovački

⁵⁰ Ferdo Hauptman, Austrijski konzulat u Travniku (struktura i poslovanje), *Glasnik arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, broj II/1962, Sarajevo 1962, 71-87.

⁵¹ Ljiljana Radošević, Uloga arhiva u realizaciji ljudskih prava i sloboda, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XXXVII/XXXVIII/2002-2003, Sarajevo 2007, 253-257.

⁵² Osim prezentacije naučno-obavještajnih sredstava, značajni su i radovi koji govore o metodologiji izrade vodiča. Vidi više: Vjekoslava Hunski, Metodologija u radu na izradi vodiča, *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj VIII/IX/1968-1969, Sarajevo 1969, 23-31.

arhivi nisu imali optimalne uslove za čuvanje arhivske građe. Stoga su od osnivanja arhivske službe, pitanja tehničko-tehnološke zaštite zaokupljala značajnu pažnju arhivista. U proteklim decenijama djelovanja arhivske službe Bosne i Hercegovine, arhivisti su se bavili raznim pitanjima zaštite arhivske građe u arhivima. Zadnjih decenija naročito su aktualna pitanja digitalizacije i mikrofilmovanja, kao savremenih oblika dugoročne zaštite arhivske građe.

U skladu sa savremenim trendovima i izazovima u dijelu upravljanja zapisima na novim nosiocima informacija, nametnula su se i pitanja uređenja ove oblasti. Stoga se određeni broj arhivista, stručno osposobljen i profilisan u segmentu informacionih sistema odvažio na istraživanje i pisanje radova na zadatu temu. Značajan doprinos razvoju i unapređenju arhivske službe Bosne i Hercegovine dali su arhivisti izvan Bosne i Hercegovine⁵³, ali i određeni broj arhivista iz Bosne i Hercegovine.⁵⁴

Značajan segment djelovanja arhiva ogleda se u načinima i mogućnostima prezentacije arhivske građe, kroz razne oblike i forme kulturno-obrazovne djelatnosti. Na taj način se javnost upoznaje sa arhivskom građom koja se čuva u arhivima. Animiraju se građani i istraživači na korištenje iste u istraživačke svrhe. U isto vrijeme vrši se popularizacija arhiva i arhivske građe. Raznovrsni su načini kulturno-obrazovne djelatnosti arhiva. Od izložbi, publikovanja i predstavljanja stručnih i naučnih publikacija, saradnje i realizacije emisija sa medijskim kućama, do saradnje i realizacije određenih projekata sa obrazovnim ustanovama. U analiziranim brojevima *Glasnika*, čak 26 radova odnose se na navedenu tematiku. Iz radova je evidentno u kolikoj mjeri su arhivisti polagali pažnju na ovaj segment djelatnosti arhiva. Evidentni su mnogobrojni naznačeni primjeri, kao i prijedlozi za unapređenje u ovoj oblasti.

Uzimajući u obzir činjenicu da je arhivska služba Bosne i Hercegovine kasno osnovana, tek 1947. godine, to je dovelo do toga da se značajan dio arhivske građe o Bosni i Hercegovini, iz ranijih perioda njene bogate historije čuva u arhivima izvan Bosne i Hercegovine. Stoga je ova činjenica potakla bosanskohercegovačke arhiviste da otvore ova pitanja, te da u saradnji sa arhivistima iz zemalja regije i Evrope prezentuju bar dio građe koja se odnosi na Bosnu i Hercegovinu, a čuva se u arhivima drugih država. Ovi radovi daju značajne podatke o fondovima i zbirkama i pomažu u stranim arhivima. Ove činjenice su dvostruko značajne bosanskohercegovačkim arhivima i arhivistima, da ciljano rade na istraživanju, digitalizaciji istih i na taj način kompletiraju fondove u bosanskohercegovačkim arhivima. Publikovani radovi su značajni i za istraživače kojima su predmetni fondovi ključni za naučno-istraživački proces kojim se bave, u cilju pravovremene informacije gdje se traženi fondovi nalaze. U kolikoj mjeri se radi o bitnim pitanjima za arhivsku službu Bosne i

⁵³ Miroslav Novak, Nekaj misli ob izdelavi Projekta izgradnje informacijskog dokumentacijskoga centra v arhivu, *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XXIX/1989, Sarajevo 1989, 3-13.

⁵⁴ Adnan Tinjić, U prilog primjeni (ICA) AtoM softvera u arhivima Bosne i Hercegovine, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLVI/2016, Sarajevo 2016, 111-122.

Hercegovine najbolje pokazuje činjenica da je organizirano i održano posebno Savjetovanje arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, na kojem je jedna od tema bila „Arhivska građa o Bosni i Hercegovini van njenih granica“.⁵⁵ Publikovani su radovi koji donose informacije o arhivskoj građi o Bosni i Hercegovini od Velike Britanije⁵⁶ do Turske⁵⁷.

Veliki izazovi pred arhivsku službu Bosne i Hercegovine stavljeni su u periodu agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu (1992-1995). U tom periodu iako kadrovski reducirana, uzimajući u obzir teške ratne okolnosti, arhivski radnici su neumorno radili na zaštiti arhivske građe, kako one u nastajanju, tako i one u arhivima. O angažiranosti, problemima sa kojima su se susretali, te rezultatima koje su postigli na tom planu, ali i novim iskustvima, svjedoče iskustva publikovana u radovima *Glasnika*.

Sukcesija arhivske građe bivše SFRJ je vrlo bitno i još uvijek aktuelno pitanje. Isto je značajno za sve zemlje bivše Jugoslavije. U tom smislu su otvarana pitanja vezana za sukcesiju, od strane bosanskohercegovačkih, ali i arhivista izvan Bosne i Hercegovine. Koliko je navedeno pitanje značajno za arhivsku službu Bosne i Hercegovine, najbolje dokazuje podatak da je 2012. godine održana Konferencija na temu „Sukcesija arhivske građe bivše Jugoslavije“. Sa navedene Konferencije publikovana su dva rada, kolega iz Bosne i Hercegovine i Slovenije.⁵⁸

Od osnivanja arhivske službe Bosne i Hercegovine, ista se permanentno susretala sa stalnim nedostatkom stručnih arhivskih kadrova. Osim toga postojeći kadrovi, usljed neorganiziranog sistema redovnog školovanja, nisu mogli u cjelosti odgovoriti svim postavljenim zadacima. Stoga je arhivska služba Bosne i Hercegovine, kroz projekte edukacije na savjetovanjima, konferencijama i seminarima, nastojala premostiti taj nedostatak. Osim toga publikovanim radovima u *Glasniku*, otvorena je mogućnost za stručno usavršavanje, edukaciju i stalnu edukaciju. To je omogućilo arhivskim radnicima Bosne i Hercegovine da steknu neophodna znanja, stručnost i kompetencije. Njihova znanja i stručnost mjerljiva su kroz projekte stručnih arhivističkih ispita. Na taj način je arhivska služba uspjela, bar u određenoj mjeri premostiti nedostatak kadrova i nepostojanje redovnih sistema školovanja. *Glasnik* u tom smislu zauzima

⁵⁵ Savjetovanje je održano 7. i 8. maja 2009. godine u Hotelu „Senad od Bosne“ na jezeru Modrac Lukavac. Radovi su publikovani u 31 broju časopisa *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XXXIX/2009, Sarajevo 2009,

⁵⁶ Edin Radušić, Građa Nacionalnog arhiva Velike Britanije u Londonu za izučavanje historije Bosne i Hercegovine u XIX stoljeću, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XXXIX/2009, Sarajevo 2009, 70-80.

⁵⁷ Aladin Husić, Značaj Osmanskih arhiva u izučavanju historije Bosne i Hercegovine, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XXXIX/2009, Sarajevo 2009, 56-64.

⁵⁸ Šaban Zahirović, Dušan Vržina, Informacija o sukcesiji arhiva Aneks „D“ Sporazuma o sukcesiji ex Jugoslavije, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLII/2012, Sarajevo 2012, 13-22. Dragan Matić, (Arhiv Republike Slovenije) Osvrt na provođenje Sporazuma o pitanjima nasljedstva nekadašnje SFRJ-prilog „D“, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLII/2012, Sarajevo 2012, 22-44.

značajno mjesto, i kako ranije, tako i danas predstavlja značajan izvor za učenje i stručno usavršavanje. O značaju ovog pitanja za bosanskohercegovačku arhivsku službu održan je i Okrugli sto u povodu obilježavanja 70. godišnjice arhivske službe Bosne i Hercegovine, pod nazivom „70 godina arhivske službe Bosne i Hercegovine – retrospektiva“.⁵⁹

S obzirom na značaj poziva kojim se bave arhivisti, arhivska etika, odnosno etički kodeks arhivista zauzima značajno mjesto u određenom broju radova. Budući da je arhivska služba Bosne i Hercegovine u određenim vremenima bila i na udaru politike, to su u ovoj tematskoj grupi svrstani i radovi koji se bave pitanjima politizacije. U kolikoj mjeri je bosanskohercegovačka arhivska služba opterećena problemima sveprisutne politizacije, najbolje potvrđuje činjenica da je 2013. godine, na Drugom Kongresu arhivskih radnika Bosne i Hercegovine⁶⁰, jedna od tema kojom su se bavili učesnici bila „Arhivi, politika, tranzicija“. Ovo pitanje je razmatrano u 16 radova publikovanih u *Glasniku*, od strane arhivista iz Slovenije, Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine. U radovima je naglašena štetnost politizacije arhivske struke, kojoj se urušava njen kredibilitet i temeljna načela i vrijednosti zasnovane na jasnim stručnim i naučnim parametrima, profesionalizaciji i znanju. Stoga je mišljenje struke da politika ne smiju biti faktor razaranja ovih vrijednosti, već naprotiv onaj podsticajni faktor koji će dati pozitivan impuls profesionalizaciji i modernizaciji arhivske struke.⁶¹

Arhivska služba Bosne i Hercegovine se od osnivanja bori i iznalazi prelazna, privremena rješenja, na planu obezbjeđenja adekvatnih, uslovnih i prihvatljivih arhivskih objekata i arhivskih depoa. Navedena činjenica je u značajnoj mjeri uticala na rezultate rada arhiva, prije svega na planu preuzimanja arhivske građe u arhive, ali i njihove valjane i propisane zaštite. Stoga je određeni broj arhivista odlučio istražiti i objaviti radove na tematsku cjelinu arhivskih objekata (zgrada) odnosno obezbjeđivanje prostornih kapaciteta za smještaj i čuvanje arhivske građe.

Djelovanje i rad arhivskih čitaonica je vrlo značajno za obavljanje arhivske djelatnosti, tim više što su bibliotečki fondovi koji iste posjeduju uglavnom usko vezani za oblast historiografije i arhivistike. U tom smislu vrlo je bitno djelovanje arhivskih čitaonica za istraživače i korisnike arhivske građe, jer istraživači na jednom mjestu mogu koristiti i arhivsku građu i bibliotečki fond, na određenu istraživačku temu. U kolikoj mjeri se radi o značajnim pitanjima za arhiviste i arhive vidljivo je iz činjenice da su se arhivskim bibliotečkim fondovima i čitaonicama i njihovim značajem bavili arhivisti, u kontinuitetu od

⁵⁹ O stanju potrebama arhivskih kadrova arhivske službe Bosne i Hercegovine vidjeti više u: Omer Zulić, Kadrovi arhivske službe Bosne i Hercegovine (stanje i potrebe), *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLVI/2017, Sarajevo 2017, 91-106.

⁶⁰ Kongres je održan 5-7. juna 2013. godine u Bihaću, a radovi su publikovani u časopisu *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLIII/2013, Sarajevo 2013, 7.

⁶¹ Umjesto predgovora, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLIII/2013, Sarajevo 2013, 7.

osnivanja arhivske službe, odnosno prvih brojeva *Glasnika*,⁶² pa do današnjih dana.

Finansiranje arhiva u ovisnosti od statusa istih je takođe zaokupljalo pažnju arhivista. Koliko je značajno navedeno pitanje, govori i činjenica da je organizirano Savjetovanje arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, na kojem je između ostalog tretirana i mogućnost tržišnog poslovanja arhiva.⁶³

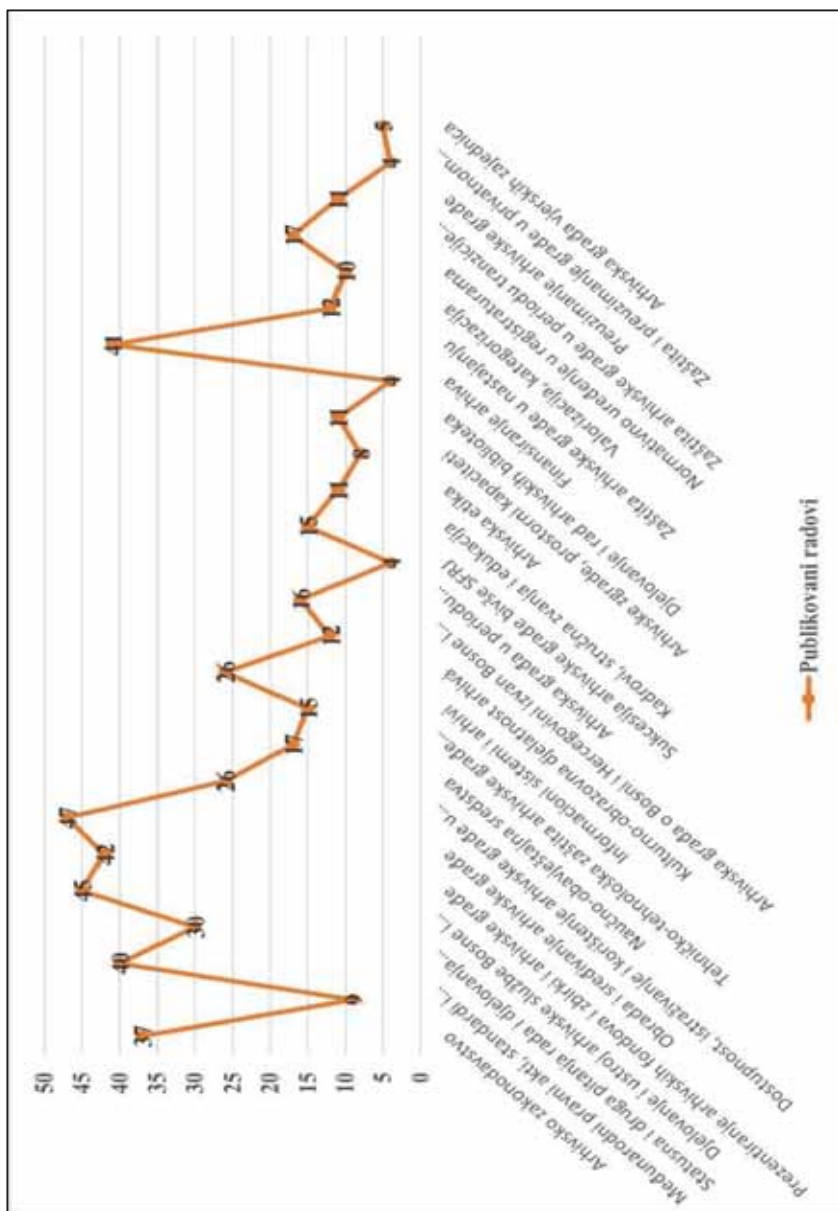
U segmentu tematske grupe „Zaštita arhivske građe u nastajanju“ publikovan je značajan broj radova, čak 100. U tabeli su posebno istaknuti radovi koji se odnose na opća pitanja zaštite arhivske građe u nastajanju (41 rad). U navedenim radovima obrađena su opća pitanja vezana za stručni nadzor, stanje i zaštitu arhivske građe u nastajanju. Ostale tematske cjeline u okviru navedene grupe, takođe pripadaju zaštiti arhivske građe u nastajanju, ali su zbog jednostavnije analize, preglednosti izdvojene u posebne tematske cjeline. Ono što se može zaključiti jeste činjenica da su u *Glasniku* publikovane sve aktuelne teme vezane za zaštitu arhivske građe u nastajanju od valorizacije i kategorizacije (12 radova), normativnog uređenja u registraturama (deset radova), statusa i zaštite arhivske građe u periodu pretvorbe vlasništva (17 radova), preuzimanje arhivske građe (11 radova), zaštita i preuzimanje arhivske građe u privatnom vlasništvu (četiri rada), arhivska građa vjerskih zajednica (pet radova).

Dakle, iz analiziranih 50 brojeva *Glasnika*, evidentno je da su kroz publikovane teme, otvarana i razmatrana sva bitna pitanja arhivske teorije i prakse, koja su bila aktuelna za arhivsku službu Bosne i Hercegovine. Stoga su u *Glasnicima* publikovani radovi kojima su tretirana raznovrsna pitanja arhivske teorije i prakse koja su u tom trenutku, za arhivsku službu Bosne i Hercegovine bila aktuelna i na koja je trebalo dati adekvatne odgovore, smjernice i prioritete djelovanja. Široka lepeza tema koje se odnose na aktuelna pitanja arhivske teorije i prakse je jako velika, od tema vrednovanja, pa do pitanja najnovijih standarda u uspostavljanja sistema zaštite, čuvanja i korištenja arhivske građe na novim nosiocima informacija.

Kroz publikovane radove, analize, elaboracije, stavove i smjernice, bosanskohercegovački arhivisti nastojali su dati odgovor na sva aktuelna pitanja i naći odgovarajuća rješenja za konkretno, propisno i profesionalno postupanje u postizanju sistema upravljanja, zaštite, korištenja arhivske građe, kako one u nastajanju, tako i u arhivima. Kroz analizu publikovanih radova u *Glasniku* pratimo svojevrsno sazrijevanje i izrastanje arhivske službe Bosne i Hercegovine, bez obzira na činjenicu reduciranosti arhivskih kadrova, te nedovoljnih materijalnih i prostornih pretpostavki koji nisu išli u prilog sveukupnom razvoju arhivske službe.

⁶² Tako se npr. već u drugom broju *Glasnika* Katica Tadić bavila temom Biblioteka Državnog arhiva NR Bosne i Hercegovine, u *Glasniku arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, broj II/1962, Sarajevo 1962, 139-140.

⁶³ Radovi su publikovani u *Glasniku arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLVI/2016, Sarajevo 2016.

Grafikon. Tematske cjeline zastupljene u Glasniku od 1961-2020. godine

Stasavanje, unapređenje i sazrijevanje arhivske službe Bosne i Hercegovine, kroz usavršavanje i stručnu edukaciju arhivskih kadrova, evidentno je i u dijelu potpune osviještenosti u dijelu prepoznavanja bitnosti pristupa

aktuelnim pitanjima zaštite, čuvanja i korištenja arhivskih zapisa na novim nosiocima informacija. Uporedo sa pojavom istih, te prvim iskustvima kolega izvan Bosne i Hercegovine, bosanskohercegovačka arhivska služba kroz radove u *Glasniku* otvara navedena pitanja, preuzima iskustva arhivskih stručnjaka izvan Bosne i Hercegovine, te nastoji kroz usavršavanje vlastitih kadrova napraviti iskorake na tom polju djelovanja.

Dakle, kako se u ranijim brojevima *Glasnika* bavilo pitanjem postupanja, čuvanja, zaštite i korištenja zapisa na konvencionalnim nosačima zapisa, u novije vrijeme kroz mnogobrojne radove publikovane u *Glasniku* razmatraju se ista ili slična pitanja, ali u segmentu zaštite, postupanja, čuvanja i korištenja zapisa na novim, savremenim nosiocima informacija.

Zaključak

Evidentno je iz naprijed navedenih i analiziranih *Glasnika* i publikovanih radova, da su kroz *Glasnik* postignuti svi proklamovani ciljevi Društva i to: edukacija arhivskih radnika, doprinos predlaganje kvalitetnih zakonskih okvira i adekvatna zaštita i čuvanje arhivske građe. Uzmimo u obzir činjenicu da je u vrijeme prvih decenija djelovanja arhivske službe Bosne i Hercegovine (bez interneta, nedostatka stručne literature, udžbenika, redovnih obrazovno-školskih programa, i sl), jedini izvor za stručno usavršavanje i edukaciju arhivskih kadrova bio *Glasnik*. Kako tada, tako i danas *Glasnik* je ostao vrijedan i značajan izvor novih saznanja, te osnov za napredovanje i usavršavanje arhivskih kadrova. Kako na početku publikovanja, *Glasnik* u segmentu edukacije i stručnog usavršavanja arhivskih kadrova Bosne i Hercegovine, nije izgubio na značaju ni u današnje vrijeme.

U segmentu arhivskog zakonodavstva, *Glasnik* je kroz publikovane radove bosanskohercegovačkih i arhivista izvan Bosne i Hercegovine značajno doprinio sveobuhvatnijem sagledavanju, analizi, potrebi usklađivanja sa evropskim zakonodavstvom i markiranju manjkavosti, te na tim osnovama ponuđenim prijedlozima i rješenjima za unapređenje i harmonizaciju arhivskog zakonodavstva sa zakonodavstvima arhivskih službi zemalja Europe, odnosno izazovima sa kojima se susretala i susreće arhivska služba Bosne i Hercegovine.

Budući da su navedeni stručni i naučni radovi publikovani u *Glasniku* unaprijedili principe i metode zaštite arhivske građe (što i jesu ciljevi arhivistike), evidentno je da su u tom dijelu pomogli i razvoju arhivistike kao nauke.

Sveukupno, razmatrajući i analizirajući doprinos *Glasnika* kroz publikovane radove, i gore navedene proklamovane ciljeve Društva, evidentno je da je *Glasnik* dao nemjerljiv doprinos unapređenju i razvoju arhivske službe Bosne i Hercegovine, što se svakako odrazilo na bolji, kvalitetniji, sistematičniji pristup svakodnevnim radnim zadacima u arhivima u Bosni i Hercegovini, kao i postizanju boljih rezultata. Činjenica da Društvo i *Glasnik* već decenijama uspješno okupljaju i kontinuirano podstiču na saradnju i angažman

bosanskohercegovačke arhiviste, predstavlja ogroman doprinos unapređenju arhivske službe, i boljem i kvalitetnijem radu arhivske službe Bosne i Hercegovine.

Na osnovu naprijed navedenog može se konstatovati, da je kroz projekat *Glasnika*, bosanskohercegovačka arhivska služba spremnije, stručnije, profesionalnije i kvalitetnije odgovorila mnogobrojnim izazovima i iskušenjima sa kojima se susretala od osnivanja pa do danas. Stoga, Arhivističko udruženje Bosne i Hercegovine, te njegov najznačajniji projekat (*Glasnik*) nemaju i ne smiju imati alternativu, niti danas niti u budućnosti.

Summary

It is evident from the above-mentioned and analyzed *the Herald* and published works that all the proclaimed objectives of the Society have been achieved through the *Herald*, namely: education of archive workers, contribution to the proposal of quality legal frameworks and adequate protection and preservation of archival materials. Let's take into account the fact that during the first decades of activity of the archival service of Bosnia and Herzegovina (without the Internet, lack of professional literature, textbooks, regular educational programs, etc.), the only source for professional training and education of archival staff was the *Herald*. As then, as it is today, the *Herald* has remained a valuable and significant source of new knowledge, as well as a basis for advancement and improvement of archival personnel. As at the beginning of publication, the *Herald* in the segment of education and professional development of archival personnel of Bosnia and Herzegovina has not lost its importance even today.

In the segment of archival legislation, the *Herald*, through the published works of Bosnian-Herzegovinian archivists and archivists outside of Bosnia and Herzegovina, significantly contributed to a more comprehensive overview, analysis, the need for harmonization with European legislation and the marking of shortcomings, and on these bases, offered proposals and solutions for the improvement and harmonization of archival legislation with archival legislation. services of European countries, i.e. the challenges that the archive service of Bosnia and Herzegovina faced and continues to face.

Since the aforementioned professional and scientific papers published in the *Herald* advanced the principles and methods of archival protection (which are the goals of archival science), it is evident that they also helped the development of archival science as a science.

Overall, considering and analyzing the contribution of the *Herald* through published works, and the aforementioned proclaimed goals of the Society, it is evident that the *Herald* made an immeasurable contribution to the improvement and development of the archive service of Bosnia and Herzegovina, which was certainly reflected in a better, higher quality, more systematic

approach to daily work tasks in archives in Bosnia and Herzegovina, as well as achieving better results. The fact that the Society and the *Herald* have been successfully gathering and continuously encouraging the cooperation and engagement of Bosnian archivists for decades represents a huge contribution to the improvement of the archival service, and to the better and better work of the archival service of Bosnia and Herzegovina.

On the basis of the above, it can be concluded that through the *Herald* project, the Bosnia and Herzegovina archival service responded more readily, expertly, professionally and with better quality to the numerous challenges and temptations it has encountered since its establishment until today. Therefore, the Archival Association of Bosnia and Herzegovina and its most important project (the *Herald*) do not have and must not have an alternative, neither today nor in the future.

BIBLIOGRAFIJA/BIBLIOGRAPHY

1. Bedaković Amela, Gušić Sejdaliya, *Bibliografija časopisa „Glasnik arhivâ i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine“ (1961-2020)*, Sarajevo 2022,
2. Besarević Risto, Neke karakteristike Zakona o arhivima, u *Glasnik arhivâ i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, broj: II/1962, Sarajevo 1962.
3. Branković Danijela, Implementacija međunarodnih arhivskih standarda u informacijski sistem arhiva u Vojvodini (ISAV), u *Glasnik arhivâ i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLV/2015, Sarajevo 2015.
4. *Glasnik arhivâ i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, 1961-2020.
5. Glažar Natalija, UNESCOV dokument o zaštiti digitalnog naslijeđa, *Glasnik arhivâ i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLII/2012, Sarajevo 2012.
6. Hauptman Ferdo, Austrijski konzulat u Travniku (struktura i poslovanje), *Glasnik arhivâ i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, broj II/1962, Sarajevo 1962.
7. Hauptman Ferdo, Pokušaj osnivanja Zemaljskog arhiva za Bosnu i Hercegovinu pred Prvi svjetski rat, *Glasnik arhivâ i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj VIII-IX/1968-1969, Sarajevo 1968/1969.
8. Hunski Vjekoslava, Metodologija u radu na izradi vodiča, *Glasnik arhivâ i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj VIII/IX/1968-1969, Sarajevo 1969.
9. Husić Aladin, Značaj Osmanskih arhiva u izučavanju historije Bosne i Hercegovine, *Glasnik arhivâ i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XXXIX/2009, Sarajevo 2009.
10. Išević Kasim, Državni arhiv NR Bosne i Hercegovine (osnivanje i stanje), *Glasnik arhivâ i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, broj I/1961, Sarajevo 1961.
11. Jerić Vladimir, Standardi i normativi za arhivsku djelatnost Bosne i Hercegovine, u *Glasnik arhivâ i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XXXI/1991, Sarajevo 1991.
12. Kolaković Vasvija, Arhivska služba Francuske, *Glasnik arhivâ i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XIV-XV/1974-1975, Sarajevo 1975.

13. Lekić Bogdan, Prednosti arhiva opšteg tipa koji imaju status organa uprave u novim društvenim uslovima, *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XXXI/1991, Sarajevo 1991.
14. Matić Dragan, Osvrt na provođenje Sporazuma o pitanjima nasljedstva nekadašnje SFRJ-prilog „D“, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLII/2012, Sarajevo 2012.
15. Novak Miroslav, Nekaj misli ob izdelavi Projekta izgradnje infirmacijskog dokumentacijskega centra v arhivu, *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XXIX/1989, Sarajevo 1989.
16. Pelić Spomenka, Salkić Emina, Milena Gašić, Doprinos Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine razvoju arhivske djelatnosti u Bosni i Hercegovini, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj: XLVI/2017, Sarajevo 2017.
17. Radosavljević Edita, Arhivska služba Holandije, *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, broj XX-XXI/1980-1981, Sarajevo 1981.
18. Radošević Ljiljana, Uloga arhiva u realizaciji ljudskih prava i sloboda, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XXXVII/XXXVIII/2002-2003, Sarajevo 2007.
19. Radušić Edin, Građa Nacionalnog arhiva Velike Britanije u Londonu za izučavanje historije Bosne i Hercegovine u XIX stoljeću, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XXXIX/2009, Sarajevo 2009.
20. Serdarević Mevlida, Haška konvencija i njena primjena na području Bosne i Hercegovine 1992/93, *Glasnik arhivá i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, br. 32, Sarajevo 1989.
21. Tadić Katica, Biblioteka Državnog arhiva NR Bosne i Hercegovine, *Glasniku arhivá i Društva arhivista Bosne i Hercegovine*, broj II/1962, Sarajevo 1962.
22. Tinjić Adnan, U prilog primjeni (ICA) AtoM softvera u arhivima Bosne i Hercegovine, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLVI/2016, Sarajevo 2016.
23. Vukliš Vladan, Gilliland J. Anne, Arhivski aktivizam: Nove forme i lokalne primjene, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLVI/2017, Sarajevo 2017,
24. Zahirović Šaban, Vržina Dušan, Informacija o sukcesiji arhiva Aneks „D“ Sporazuma o sukcesiji ex Jugoslavije, *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLII/2012, Sarajevo 2012.
25. Zulić Omer, Kadrovi arhivske službe Bosne i Hercegovine (stanje i potrebe), *Glasnik arhivá i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine*, broj XLVI/2017, Sarajevo 2017.